

PRAKTISCH DEMENTIE BIJ HOND EN KAT (CDS)

www.licg.nl
over houden van huisdieren

Als uw hond of kat een dagje ouder wordt, kan hij of zij dezelfde soort kwalen krijgen als die waar oudere mensen mee te kampen krijgen, zowel lichamelijk als geestelijk.

Vergeetachtigheid, onzekerheid en angst zijn problemen die zowel bij mensen als dieren op latere leeftijd kunnen optreden. Met het ouder worden ontstaan er veranderingen in de hersenen die invloed hebben op het geheugen, gedrag en leervermogen. Bij mensen spreken we van dementie of seniliteit, bij honden en katten wordt de term CDS (Cognitief Disfunctie Syndroom) gebruikt. Deze aandoening vertoont veel overeenkomsten met de ziekte van Alzheimer bij de mens, zoveel zelfs dat honden gebruikt worden als model voor de mens in onderzoeken naar dementie.

Wat zijn de verschijnselen van CDS?

De eerste verschijnselen van CDS zijn vaak mild. Ze zijn bovendien lastig te herkennen omdat ze lijken op veelvoorkomende kenmerken van ouder worden. Het dier is wat slomer, meer teruggetrokken of wil minder spelen. Na verloop van tijd verergeren de klachten.

Het zijn vooral hondeneigenaren die vanwege dergelijke gedragsveranderingen bij de dierenarts komen. Bij katten worden veel van de klachten niet of pas veel later opgemerkt. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat de meeste katten een groot deel van de dag buiten doorbrengen. Het kan misschien opvallen dat de kat meer slaapt, maar dat wordt dan vaak toegeschreven aan het feit dat het dier een dagje ouder wordt.

Een aantal typerende gedragsveranderingen zal hier worden besproken. Deze veranderingen ontstaan uiteraard niet van de ene op de andere dag, maar naarmate de dementie vordert zullen de klachten verergeren.

Desoriëntatie

U zult merken dat het oriëntatievermogen minder wordt. Het dier heeft moeite om u te herkennen of kan voorwerpen in de omgeving niet goed meer plaatsen. Denk bijvoorbeeld aan een hond die ineens tegen vreemde voorwerpen blaft, doelloos rondloopt of een tijdlang voor de mand gaat staan terwijl hij er normaal gesproken lekker in zou gaan liggen. Het kan ook gebeuren dat uw huisdier voor de verkeerde deur staat of aan de andere kant van de deur (aan de scharnierkant). Soms ziet het dier ze letterlijk vliegen en jaagt dingen na die er niet zijn. Als het echt ernstig wordt, kan het gedrag dwangmatige vormen aannemen. Zo kan het gebeuren dat een dier zich vastloopt in een hoek van de kamer en er niet meer uit kan komen maar met zijn kop in de hoek blijft duwen.

Tekenen van desoriëntatie kunnen ook te maken hebben of verergerd worden doordat het zicht en gehoor van het oudere dier vaak achteruitgaat.

Veranderingen in slaappatroon

Door de dementie raakt het dag- nachtritme verstoord. Honden die normaal gesproken altijd doorsliepen, trippelen 's nachts onrustig door het huis en zijn vervolgens overdag niet overeind te krijgen. Katten met dementie kunnen plotseling midden in de nacht klaaglijk gaan miauwen. Dit is bij katten vaak het eerste teken dat door de eigenaar wordt opgemerkt. Maar ook bij honden zijn deze gedragsveranderingen voor de eigenaar vaak de reden om de dierenarts in te schakelen. Het proces van achteruitgang van de hersenen is op dat moment al vrij ver gevorderd.

Veranderingen in sociale omgang

Een dementerend dier kan zich ook anders gaan gedragen naar mensen of soortgenoten toe. Het kan zich meer terug gaan trekken en agressiever of angstiger reageren. Anderen worden daarentegen juist enorm aanhankelijk en wijken niet meer van de zijde van hun baas. Soms lijken dementerende dieren ongehoorzaam. Dit is niet moedwillig, maar ze zijn eerder geleerde dingen gewoon vergeten. Daarnaast heeft een dier met dementie ook meer moeite met het leren van nieuwe dingen.

Angst en paniek

Een demente hond of kat kan veel angstiger gaan reageren en in bepaalde situaties in paniek raken. Verlatingsangst is een heel duidelijk voorbeeld hiervan. Janken, blaffen/ miauwen en onzindelijkheid tijdens uw afwezigheid komen regelmatig voor. Dat kan komen doordat het dier zijn eigenaar niet meer kan vinden of niet meer weet dat zijn eigenaar weer terug zal komen, bijvoorbeeld als deze 's avonds naar boven gaat om te slapen.

Onzindelijkheid

Honden kunnen hun hele zindelijkheidstraining vergeten en katten weten soms niet meer waar de kattenbak staat of hoe ze buiten moeten komen. Onzindelijkheid kan, zeker op latere leeftijd, ook veel medische oorzaken hebben. Het is daarom wel belangrijk om dit probleem door een dierenarts te laten onderzoeken om eventuele onderliggende oorzaken uit te sluiten.

Uitsluiten van andere oorzaken

Vaak zijn gedragsveranderingen de eerste en soms de enige tekenen dat een dier ziek is. Als uw huisdier klachten vertoont, is het belangrijk om hiermee naar de dierenarts te gaan. Deze zal dan in eerste instantie onderzoeken of er een onderliggende lichamelijke oorzaak is.

Onzindelijkheid bij honden hoeft niet samen te hangen met CDS maar kan ook een lichamenlijk ouderdomsverschijnsel zijn. Veel honden verliezen op oudere leeftijd de controle over de kringsspieren van hun blaas met urineverlies tot gevolg. Met medicijnen is dit meestal goed te verhelpen.

Een dier dat bijvoorbeeld doof en/of blind wordt, is hierdoor vaak onzeker en gedesoriënteerd en soms ook agressief. Ook zal het dier dan niet meer goed reageren als u roept of een commando geeft. Sikkeneurig en agressief gedrag kunnen ook veroorzaakt worden door pijn. Een goed klinisch onderzoek en pijnstillende medicijnen kunnen vaak uitkomst bieden. Een hartafwijking kan de hond of kat ook minder enthousiast maken dan hij vroeger was. Tenslotte kan een bloedonderzoek nodig

zijn om bijvoorbeeld een afwijking van de schildklier, lever en nieren als oorzaak voor de klachten uit te sluiten.

Als er geen andere lichamelijke reden wordt gevonden voor de hierboven genoemde gedragsafwijkingen, dan zijn hersenveranderingen ten gevolge van ouderdom het meest waarschijnlijk. Of een dier daadwerkelijk aan CDS heeft geleden kan alleen na de dood bepaald worden door onderzoek van de hersenen.

Wat is de oorzaak van CDS?

De exacte oorzaak van CDS is nog onbekend, maar verminderde bloedtoevoer naar de hersencellen en te veel vrije radicalen (geladen moleculen die schade kunnen geven aan weefsels en cellen) in de hersenen spelen waarschijnlijk een belangrijke rol. Daarnaast is er ook een verminderde productie van neurotransmitters (stoffen die een rol spelen bij het doorgeven van signalen via de zenuwen), zoals dopamine. Dopamine is onder andere betrokken bij het beloningssysteem in de hersenen; het zorgt voor een blij gevoel na succes.

Ziekte, ouderdom en stress kunnen ertoe leiden dat er veel vrije radicalen worden gevormd. Vooral de hersenen zijn hier gevoelig voor. Onder invloed van vrije radicalen treedt er verandering op van eiwitten in zenuwcellen en er ontstaan afzettingen van eiwit (eiwitplaques) buiten de zenuwcellen. Hierdoor ontstaan ontstekingsreacties en nog meer schade aan de zenuwen en de bloedvaatjes. De doorbloeding wordt minder en er ontstaat zuurstof tekort. Hierdoor ontstaat een neerwaartse spiraal. Uiteindelijk leidt chronische schade tot afwijkingen vergelijkbaar met wat we bij mensen zien die aan de ziekte van Alzheimer lijden.

Kan CDS behandeld worden?

Er is helaas geen behandeling die CDS kan genezen. De ziekte is progressief, wat wil zeggen dat het in de loop van de tijd zal verergeren. Er is echter wel een aantal mogelijkheden om dit proces enigszins te vertragen en de kwaliteit van leven te verbeteren om het voor u en uw dier zo prettig mogelijk te maken.

Medicijnen

Er zijn enkele medicijnen op de markt die worden gebruikt voor de behandeling van dementie. Welk medicijn zal worden voorgeschreven is vooral afhankelijk van het type klacht. Uw dierenarts kan u hier over het best adviseren.

Dieet en voedingssupplementen

Het is soms mogelijk om met voeding of voedingssupplementen de symptomen van dementie te beïnvloeden en het proces misschien af te remmen. Sommige voederfabrikanten hebben speciale diëten ontwikkeld voor honden met dementieverschijnselen. Deze diëten voor de oudere hond bevatten onder andere ingrediënten die de hersenveroudering bestrijden, zoals een hoog gehalte aan zogenaamde antioxidanten en vetzuren uit groenten en fruit. De hersenen van dementerende honden maken extra veel vrije radicalen aan, waardoor de hersenen beschadigd raken.

Antioxidanten en andere bestanddelen in seniorenvoeding remmen de vorming van deze radicalen af en maken hen onschadelijk.

Voor katten is er geen speciaal voer op de markt. Sommige dierenartsen adviseren om voer te geven waarin vis als eiwitbron is verwerkt. De olie waarin vis verwerkt zit bevat relatief veel vitamine E. Vitamine E is een antioxidant en vangt de vrije radicalen weg.

Uiteraard moet het dieet ook aansluiten op eventuele andere medische klachten. Vaak is het met supplementen wel mogelijk om het dieet aan te passen. Dit is dan een toevoeging op het dieet dat u al aan het dier geeft. Door het geven van een speciaal dieet kunnen de klachten van dementie soms worden verminderd. Het duurt vaak wel een of twee maanden voordat verbetering zichtbaar wordt.

Er zijn veel diëten en voedingssupplementen in omloop die kunnen worden ingezet bij dieren met dementieverschijnselen. Er bestaat echter niet altijd voldoende wetenschappelijk bewijs voor de effectiviteit ervan; in veel gevallen is aanvullend onderzoek nodig. Voor actuele informatie is het aan te raden om uw dierenarts te raadplegen, zodat u samen kunt overleggen wat voor uw dier het beste is.

Dag- en nachtritme

Dementerende dieren hebben de neiging hun dag- nachtritme om te draaien. Wat kan helpen is om overdag de gordijnen te openen en het dier naar buiten te laten, voor zover dit kan, zodat het zoveel mogelijk daglicht krijgt. Probeer er 's nachts voor te zorgen dat er zo min mogelijk blootstelling aan kunstlicht is. Tenslotte kan een korte speelsessie of wandeling voor het slapen gaan bijdragen aan een betere nachtrust. Zorg voor structuur en regelmaat in de dag en geef daarin ook korte momenten van lichamelijke en geestelijke uitdaging.

Actief en alert blijven

Onderzoek met honden heeft aangetoond dat zowel lichamelijke als geestelijke stimulatie essentieel zijn voor een goede kwaliteit van leven. Voor mensen geldt hetzelfde: bejaarden die regelmatig bingo spelen, denken sneller en zijn alerter dan hun leeftijdgenoten die dat niet doen. Hersengymnastiek is goed, ook voor dieren geldt: 'use it or lose it'.

Voor een ouder huisdier is het dus belangrijk om de geest scherp te houden. U kunt bijvoorbeeld samen met uw dier voerpuzzels doen. Speeltjes met voedsel erin stimuleren het jachtgedrag en helpen de hond of kat actief en alert te blijven. Daarnaast zorgen ze ervoor dat uw huisdier overdag actief is terwijl u er niet bent. Het speeltje moet niet te moeilijk zijn, anders leidt dit tot frustratie en stress. Door samen met uw dier een spelletje te spelen, versterkt u ook de onderlinge band.

Oefen bovendien geregeld de aangeleerde commando's. Als uw hond ongehoorzaam lijkt te worden kan dit wijzen op beginnende vergeetachtigheid, maar het zou ook kunnen dat de hond doof wordt. Op zo'n moment is het raadzaam om langs een dierenarts te gaan.

Vermijd stress

Ouderen zijn vaak minder flexibel, dat geldt voor mensen maar ook voor uw huisdier. Een hond met verouderende hersenen kan wat onzeker worden en is wat sneller angstig. Straf hem in zo'n geval niet, dat versterkt de angst alleen maar, en beloon hem uitvoerig als iets goed gaat.

Een dementerend huisdier heeft veel behoefte aan structuur: grote veranderingen brengen hem behoorlijk van slag. Vooral katten zijn gevoelig voor veranderingen in hun omgeving en dit heeft een negatief effect op zowel de lichamelijke als de geestelijke gezondheid.

Verander daarom de leefomgeving niet te vaak en rigoureuus, want het verplaatsen van meubels of van de spullen die voor het dier zijn, bijvoorbeeld de mand en voerbak, kan extra stress geven.

Houd een vast uitlaat- en voederschema aan. Door te zorgen voor een duidelijke dagelijkse routine ontstaat er een zekere mate van voorspelbaarheid. Dit voorkomt stress en geeft het dier ook tijdsbesef.

Vrijmaking van de omgeving kan uw dier weliswaar stimuleren, zoals hierboven genoemd, maar zorg ervoor dat u de veranderingen zo geleidelijk mogelijk laat verlopen.

Wat zijn de vooruitzichten?

Genezen zal het dier niet, maar er zijn wel verschillen tussen dementie bij de mens en die bij de hond en kat. Bij de mens blijft dementie nog een levensbedreigende aandoening, hoe goed het ook wordt behandeld. Bij honden lijkt het vooruitzicht wat positiever. Met tijdige behandeling kunnen soms de symptomen worden verminderd en mogelijk kan het ziekteproces iets worden vertraagd. Bij katten is het vooruitzicht wat moeilijker te voorspellen, mede omdat dementie daar vaak pas veel later wordt opgemerkt.

Helaas zijn eigenaren zich er vaak niet van bewust dat dementie kan worden behandeld. Ook wijten ze de klachten aan het feit dat het dier een dagje ouder wordt, en menen dat de veranderingen daar nu eenmaal bij horen. Als de klachten verergeren het dier overal in huis poept of 's nachts continu jankt, komen mensen vaak wel bij dierenarts, maar helaas dan soms met het verzoek om het dier in te laten slapen. Dat is begrijpelijk maar ook jammer, omdat juist bij deze aandoening vroeg starten van de behandeling het beste resultaat geeft. Mede daarom is het belangrijk om al vroegtijdig hulp in te schakelen van een dierenarts.

'APK keuring' voor oudere dieren

Gelukkig komt er wel steeds meer aandacht voor dit soort problemen. Tegenwoordig hebben dierenartsen vaak ook een apart spreekuur voor oudere huisdieren, een soort 'APK keuring' waarbij extra wordt gelet op de aandoeningen die vaak bij oudere dieren voorkomen. Het is dan ook verstandig om daar gebruik van te maken en uw ouder wordende huisdier met enige regelmaat door uw dierenarts te laten nakijken.

Kwaliteit van leven

Dementie is niet te genezen en zal in verloop van de tijd verergeren. Maar als u de signalen weet te herkennen kan tijdig behandeling worden ingezet en het ziekteproces worden vertraagd. Uiteraard moet het welzijn van het dier altijd voorop staan. Probeer in overleg met uw dierenarts te bepalen wanneer behandeling nog zinvol is en voel u ook niet schuldig als u op een gegeven moment de moeilijke beslissing neemt om het dier in te laten slapen.

Met een combinatie van goede zorg, geduld en begrip is het wel mogelijk om de kwaliteit van leven voor uw huisdier te verbeteren, zodat u langer van elkaar kunt genieten en uw tijd samen mooi kunt afronden.

Het Landelijk InformatieCentrum Gezelschapsdieren biedt onafhankelijke en betrouwbare informatie over het houden van huisdieren.

Versie: oktober 2023

©LICG

Kijk voor de meest recente informatie op www.licg.nl